

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

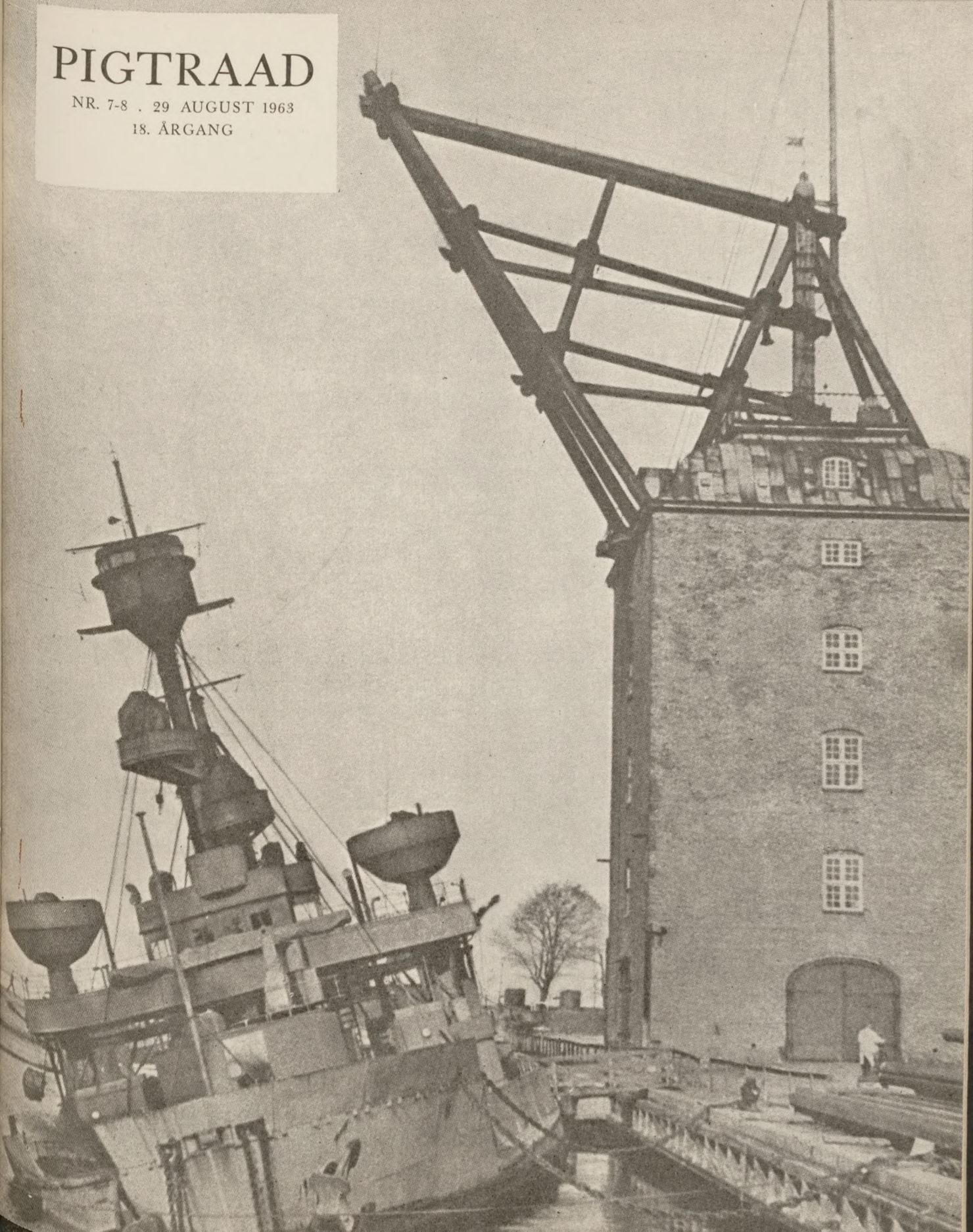
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PIGTRAAD

NR. 7-8 . 29 AUGUST 1963

18. ÅRGANG

**KVINDELIGT
ARBEJDERFORBUND
AFD. 1**

ALHAMBRAVEJ 13, KBH. V.
EVA 6800

G. SALICATH $\frac{A}{S}$ CO.

TORDENSKJOLDSGADE 25
KØBENHAVN K.
TLF. * BYEN 8712

SV. AAGE ENGSTRØM $\frac{A}{S}$

VERMLANDSGADE 34
KØBENHAVN S.

NESCAFÉ

ALPHA PLASTIC

TINGVEJ 7 - KØBENHAVN S.
AS. 1646

POUL BRIX

AMAGERBROGADE 69
KØBENHAVN S.

**BRYGGERIARBEJDERNES
FAGFORENING**
FOR KØBENHAVN OG OMEGN
LINDEVANGS ALLE 6 - F

**KAJ BOISEN
ANTIKVITETER**

ØSTER VOLDGADE 34
TLF. BYEN 3713

P. RASMUSSEN & SØNNER

P. SKRAMSGADE 7, K.
TLF. MINERVA 2260

**KAMMERATERNES
HJÆLPEFOND**

Stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: St. Kannikestræde 10, Kbh. K.
(kontortid: 10—15, undtagen lørdag).

Telf.: Om dagen Minerva 1336, om aftenen Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bopliedende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreatiionsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, advokat Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: Generalmajor F. B. Larsen, Ejderkasernen, Rendsborg, Vesttyskland.

Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.
Leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Ordrup 5075.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Frederiksborgvej 109, København NV. TAgA 328.

Den øvrige bestyrelse:

Pastor Aage E. Damtoft, Vesterbro 76, Aalborg.

Bankfuldmægtig Olav Holst, Bengtstasvej 6, Hellerup.

Seminarierektor, cand. mag. Paul Holt, Århus.

Landsretssagfører Otto Jespersen, Store Torv 16, Århus.

Arkitekt P. A. Johansen, Bernstorffs-lunds allé 80, Charlottenlund.

Oberst K. Kjeldsen, Odense.

Tandteknikermester Leo Kæraa, Banegårdspladsen, Århus.

Bibliotekar O. Leth, Johnstrupvej 8, Sorø.

Aut. vand- og gasmester Johs. Loft, de Mezasvej 18, Århus.

Førstelærer P. E. Mahler, Nr. Søby, Fyn.

Dr. Børge Næsted, Store Torv 16-18, Århus C.

Kontorchef O. Olesen, Grønnegade 20, Herning.

Landsretssagfører H. Rambusch, Kongensgade 49, Esbjerg.

Pastor Poul Riis, Rosenvængets Sideallé 5, København Ø.

Dommer K. Thestrup, M.F., Herning.

Billedtekst til forsiden:

Flåden svarede den 29. august med at sænke skibene. Til højre „Peder Skram“ og varmebåd, derefter mastetoppene af „Hvalrossen“ og „Markrellen“.

BLADET PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 15 kr. pr. år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonseafdeling: St. Kannikestræde 10, København K. (kontortid 10-15).

Minerva 1336.

Kontoret har lukket om lørdagen.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Skoleinspektør Johs. Fosmark. (Medl. af Dansk Fagpresseforening), Frederiksborgvej 109, København NV. Taga 328. (træffes bedst 17,30-18,30).

FORRETNINGSFØRER FOR BLADET

Arkitekt Henning Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund.
Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

Folketidendes Bogtrykkeri,
Ringsted.

INDHOLD

	Side
Var det for dyrt?	119
Interview med professor Franz Blatt	120
På besøg i Dachau med ung tysker	122
Arbejdskonference i Neuengamme-komiteen	127
Bøger	131
Dagbogsblade	131
Varmhjertighed og storsind	133

Var det for dyrt at ga til modstand?

Af begivenheder efter 29. august kan nævnes: Oktoberdagens arrestation i 1943 af danske jøder, mordet på Kaj Munk den 4. januar 1944, henrettelsen af Hvidstengruppen, arrestation og deportation af det danske politi den 19. september 1944.

Ialt udførtes i tiden 9. april 1940—8. maj 1945 1800 angreb på det danske jernbanenet og 2500 sabotager. 6.287 deporteredes til tyske kz-lejre. 7.697 danske faldt i kamphandling o. lign., og spørgsmålet stilles måske i dag af mange danske:

Det var dyrt at gøre modstand. Havde det derfor ikke været bedre at lade være, så vi i hvert fald blev sparet for en 29. august?

Hertil kan svares:

Sabotagen var nødvendig, for ellers ville man fra fly foretage bombninger af krigsvigtige industrier. I så fald ville mange uskyldige blive ofre, hvorimod sabotagen samlede sig om den pågældende fabrik, helst på et tidspunkt, da arbejderne var borte. Danske fabrikker er ganske vist blevet ødelagt, men ved bombing rammes som regel ikke enkelte bygninger, men hele bykvarterer.

Desuden må svares, at et klart bud med tyskerne var nødvendigt for at sikre os en plads blandt de vestlige allierede demokratiske nationer.

Vi måtte ønske ikke blot at blive befriet af andre, men også selv at tilkendegive en klar modstandsvilje.

Det rette tidspunkt?

Modstandsbevægelsen bærer i høj grad ansvaret for, at bruddet kom den 29. august.

Var tidspunktet så det rette?

Sikkert, for en afgørelse på et andet tidspunkt forinden ville have splittet tværs gennem partierne, og et senere tidspunkt kunne med nogen ret forklares som spekulation i at udnytte de tyske nederlag på verdensfronterne.

Hvem var så med?

Langt de fleste. Et vist antal var aktive i egentlig forstand, men uden hjælp fra de landsmænd, der ikke kunne deltage aktivt i modstandskampen, havde der ingen mulighed været for udførelsen af den egentlige aktivitet.

F—k.

Ferieophold på Solhögda Rekreatiøns hjem ved Oslo

Kvinder og mænd fra modstandsbevægelsen 1940—45 med behov for rekreatiøns kan få ophold i 3 uger. Familiens medlemmer kan rejse med. Der betales 15 kr. for hver pr. dag for opholdet. Sæson 15. juni—15. september.

Skriv forinden til Solhögda Rekreatiøns hjem, Solhögda-komiteen, Postboks 1712, Oslo.

Det ser ud til, at der er nye signaler fra fangeforeninger og sammenslutninger af tidligere modstandsfolk.

Dette er glædeligt, for alle var faktisk kede af den stridens ånd, der af enkeltpersoner førtes ind over disse sammenslutninger, som alle venter sig noget godt af, og som faktisk har stor sympati i store kredse af befolkningen, men en forudsætning er naturligvis, at man enten kan holde fred med hinanden eller i alt fald at man fører kampen på en tiltalende måde.

Frihedskampens veteraner formåede at kaste fornyet glans over befrielsesdagen ved det storslåede arrangement med en art verdenskonference.

Nye signaler

Og nu op til 20-års-dagen for den 29. august kan man med glæde notere to aktiviteter, der på smukkeste måde supplerer hinanden.

Det ene er Kammeraternes Hjælpefonds udsendelse af en folder i 16.000 eksemplarer til 4.000 danske skoler. Denne folder ridser i korte træk udviklingen op til kulminationen den 29. august og giver derefter en skildring af opgøret med besættelsesmagten, det opgør, der medførte afklarede tilstande og sikrede Danmark en plads blandt de allierede nationer.

Hensigten med folderen er at give læreren et materiale i hænde, der gør det muligt for ham på kort tid at have stof klar til i skoletimen, altså i skolestuen, at sige noget om den skelsættende dag. Man kan jo ikke regne med, at alle har en præcis viden parat — nu gives den læreren i hånden.

Det er vort håb, at folderen vil møde en god modtagelse og blive opfattet som et venligt tilbud.

Det andet initiativ er udgået fra Gestapofangere Sjøllandsafdeling. Foreningen har tilbudt 200 skoler i København og omegn at formidle kontakten til aktive modstandsfolk, der på den 29. august ville komme til stede og fortælle de store elever om dagen.

Ikke færre end 60 af disse skoler har taget mod tilbudet, og nogle

samler 100 elever, mens andre samler helt op til 500.

Om aftenen samler foreningen sine medlemmer og andre interesserede til en sammenkomst i Borgernes Hus. Her taler fhv. minister Frode Jakobsen og der er kunstnerisk underholdning i aftenens ånd.

De nævnte initiativer er et godt tegn på en god og frodig linje.

Jyske portrætter II

VI VAR HELDIGE...

29. august-samtale med humanisten,
professor Franz Blatt

Humanisten professor, dr. phil.
& jur. Franz Blatt.

Det har været benægtet fra tysk side, at der på noget tidspunkt af besættelsen blev taget gidsler i Danmark. Det må bero på en misforståelse. 29. august 1943 mødte patruljer fra værnemagten op hos en række aarhusianere, arresterede dem og førte dem til Langelandsgades Kaserne.

Både ved arrestationen og ved senere lejligheder, blandt andet da de

arresterede blev inspiceret af den såkaldte Standortälteste, major Schreiber, blev spørgsmål fra fangernes side besvaret med en erklæring om, at de var gidsler.

Da fangerne ønskede at vide, for hvad de var gidsler, svarede majoren: Für alles! Om de risikerede at blive skudt? — Aber gewiss! Det afhænger af, om Deres landsmænd vil holde op med deres knalderi!

Herr Kriegsgerichtsrat Fröhse, der fulgte med majoren, holdt derefter en længere forelæsning om gidslers juridiske status og om den fremgangsmåde man plejede at følge ved deres eksekution. Det næste skridt ville blive plakater i byen med navne på dem, der skulle eksekveres, hvis uroen blev ved, alt efter bestemte paragraffer. For at få rede på majorens befojelser spurgte vi ham, hvad en Standortälteste er. Svaret faldt prompte: Ein Standortälteste ist der Älteste in einem Standort. Det var jo lidt oplysende. På spørgsmålet om, hvorfor man havde udvalgt os til gidsler, erklærede majoren, at vi var åndelige ophavsmænd (geistige Urheber) til den herskende uro — den sædvanlige tyske overvurdering af akademikere. Han var forøvrigt præst i det civile liv, samme major Schreiber.

Da fangerne senere overgik til Gestapos varetægt, benægtedes det, at de arresterede Århus-folk eller fanger fra andre byer taget under lignende omstændigheder skulle være gidsler. Man havde dog svært ved fra tysk side at finde en antagelig forklaring på årsagen til frihedsberøvelsen.

Eine schöne Wohnung

I anledning af tyve årsdagen for 29. august 1943 har Pigtraad haft en samtale med et af de Århus-gidsler,

professor, dr. phil & jur. Franz Blatt, hvis ophold i tysk fangenskab kom til at vare længst.

Samtalen fandt sted i professorens smukke hjem ved Aarhus Universitet, og man kan ikke lade være at give den tysker ret, der ved professorens arrestation hin augustmorgen så sig om og udbrod: Schöne Wohnung!

Professor Franz Blatt fylder 31. august 60 år og er en af de danske humanister, hvis navn har international klang i videnskabelige kredse.

— Da jeg blev hentet af værne-magtens folk om morgenen 29. august for tyve år siden, førtes jeg til Langelandsgades Kaserne, hvor jeg blev anbragt på en belægningsstue på 4. sal, fortæller professor Blatt. Her traf jeg mine kolleger, professorerne Andreas Blinkenberg, A. Stender-Petersen, der nylig er død, og E. Frandsen, der døde for en halv snes år siden under et ophold i Sverige, samt overlærer Grønberg. Senere kom folketingsmand, redaktør Jakob Martin og direktør O. Kier, Risskov, til.

Sonderführer arrangerer stævnemøde

Efter nogle dages ophold på kaseren førtes vi til Sømandshjemmet i Havnegade, hvor forholdene var betydeligt bedre. Her var der enkelt- og dobbeltværelser til rådighed for os. En forbavsende ting var den hurtighed, med hvilken nyheder om forandring i vor stilling spredtes i byen, selv i de første dage da vi ellers var afskåret fra forbindelse med omverdenen. Få minutter efter vor ankomst til Sømandshjemmet underrettedes pårørende om flytningen fra kaseren af folk, der havde set os gå fra salatfadet hen til indgangen.

Både på kaseren og i Sømandshjemmet havde vi adgang til ekstraforplejning, f. eks. kunne jeg traktere med lagkage på min 40 års fødselsdag.

Alligevel var opholdet nervepirrende. Man greb sig ofte i at lytte efter tegn på, om arbejdet gik sin vante gang ude i byen.

Sonderführer Tødter, der havde ansvaret for os, fandt på flere begunstigelser. Da der ikke som i et

fængsel kunne arrangeres gårdture, spadserede han med os ud til Skanseanlægget, hvor han på forhånd telefonisk havde sat vore hustruer stævne. Så forsvandt Sonderführeren diskret en times tid, hvorpå han atter indfandt sig og førte os tilbage under bevogtning. Det gentog sig flere dage i træk.

Fængsels-orlov

Da jeg en dag beklagede, at jeg ikke kunne overvære min datters syv års fødselsdag, fik jeg uden videre fængselsorlov mod løfte om at indfinde mig under Clemensbro på et bestemt tidspunkt.

En morgen kom så meddelelsen om, at vi skulle transporteres bort fra byen. Hvorhen? Ingen af os anede det. Det var en lettelse at konstatere, at præriebilerne fra Fredericia kørte over Lillebæltsbroen og ikke fortsatte sydpå. I Fredericia blev transporten udvidet med fanger fra andre egne af Jylland. Fra Esbjerg kom bl. a. redaktør Ree, Vestkysten. Blandt de nytilkomne husker jeg også en mand, tyskerne havde arresteret, fordi hans bier havde en mærkelig tendens til at blive vilde og stikke, når medlemmer af værnemagten passerede hans hus.

Efter en nat på Alsgades Skole i København gik turen videre til Horserødlejren. Her var forholdene på den tid efter omstændighederne udmærkede, men efterhånden som mine medfanger fra Århus løslodes,

blev jeg dog for alvor betænkelig ved situationen. Min hustru og børnene var flyttet til Sjælland.

Da vi har jødisk blod i årerne, blev togrejserne op til Horserød snart for risikable, og Bodil Koch, hvis mand, nylig afdøde professor Hal Koch, der stod min kone nær og også sad i Horserød, fik dem indlogeret hos sin søster, så de boede en tid hos pastor Sørensen i præstegården i Jyderup. I denne lille by vakte de sorthårede unger dog alt for megen opsigt.

Jeg var en tid lang tillidsmand i Horserød og måtte i denne egenskab ledsage en gestapomand rundt i lejren. I øvrigt fandt han ud af, at jeg var „dinarier“, idet der jo også findes mørkhårede folk i de alpeegne, min mors familie stammer fra.

1000 børn i flygtningeskoler

Da omsider de vedvarende forsøg på også at få mig løsladt kronedes med held, er det vel forståeligt, at jeg valgte at rette mig efter mine venners råd at følge min familie til Sverige.

Vi stuedes i en fiskerkutter ude i Sydhavnen og nåede over uden større besvær.

I Sverige forelæste jeg ved Göteborg Högskola, og desuden blev jeg tilsynsførende ved den danske skoleundervisning, der etableredes derovre. Der var over 1000 danske børn i skolealderen, og vi fik oprettet to gymnasier, et i Göteborg og et i Lund.

Fire fanger nyder septembersolen og udsigten over Aarhus-bugten. Fra venstre professorerne E. Frandsen, Franz Blatt, A. Stender-Petersen og overlærer Grønberg.

Forbindelsen med Danmark var glimrende organiseret. Når vore gymnasiaster gik op til studentereksamen, modtog vi for eksempel opgaver fra undervisningsministeriet på linje med skolerne i Danmark.

For mit vedkommende gik de sidste krigsår således med travlhed. 6. maj om morgenen kom jeg med fly til København for at konferere med undervisningsministeriet, hvorpå jeg vendte tilbage til Sverige for at afvikle mine forelæsninger ved det danske skolevæsen inden sommerferien.

„Ikke alle var med“

Vi var heldige, vi danske flygtninge. Historisk set er det en sjældenhed, at flygtningegrupper kan vende hjem efter så kort tid, at de uden større problemer på ny kan

slå rod i det samfund, de forlod, og genoptage deres tidligere tilværelse.

På et spørgsmål om sin indstilling over for tyskerne svarer professor Blatt med at berette om en hændelse på Storebælts-færgen under transporten til Horserød 1943.

— Vi havde opnået tilladelse til at spise frokost i restaurationen under bevogtning. På vej tilbage til bilen kom jeg i samtale med en af vagterne, der fremsatte en bemærkning om min tyske udtale. Jeg svarede, at jeg havde opholdt mig nogle år i Tyskland i årene op til 1930. „Så har De lært Tyskland at kende i en dejlig tid,“ bemærkede han. — Ja, den var bedre end nu, dristede jeg mig til at sige. Han nikkede: „Men når dette engang er forbi, glem så ikke, at vi ikke alle var med!“

OLUF RIKHOF.

Træpinden forestillede et gevær, og han „skød“ til højre og venstre, mens alle de andre drenge forsøgte at angribe ham. Til sidst nåede de ind på livet af ham og fik ham nedkæmpet. Han blev bundet til et træ og henrettet!

Jeg stod længe og betragtede dem i deres leg. Der var noget grusomt over selve legen — naturligvis. Det er der jo altid, når drenge leger røvere og soldater.

Jeg har set børnene hjemme i gaden på Frederiksberg lege på samme måde, og det var ikke mindre grusomt. Sådan er børn nu engang. Og drenge synes ikke, at der er noget ved at lege røvere og soldater, hvis det ikke går grusomt til. Legen skal helst mest muligt ligne selve livet, når det udfolder sig mest dramatisk.

Alligevel var der noget andet over børnenes leg her i Nürnberg. Det var trods alt ikke helt den samme leg som hjemme i gaden på Frederiksberg. Det varede noget, før det gik op for mig, hvad dette „andet“ var. Her kaldte de røveren — drengen i hullet i jorden, der skød vildt til alle sider — for VOPO. Det er som bekendt navnet på de østtyske politimænd, der bevogter muren og den østlige side af grænsen i det hele taget. Jo vist var børnene aktuelle i deres leg. Det var en modernisering af den gamle leg med røvere og soldater.

Selv i børneleg kan storpolitik komme til udtryk.

En demokratisk tysker

Der var to årsager til, at jeg var rejst til Nürnberg. For det første ønskede jeg at se nærmere på Tysklands ny-demokratisering, og for det andet ønskede jeg at aflægge et besøg i Dachau.

Manden, jeg besøgte, hed Gerhardt Stieber. Han boede i en moderne træværelsers lejlighed i Nürnberg, og han er salgschef i et større sydtysk firma. Han var otte år, da krigen sluttede, og han kan således af aldersmæssige grunde ikke være belastet med nazismens skændselsgerninger. Han er demokratisk interesseret — mere end de fleste, og han

Med en ung tysker på Dachau-besøg

Vi er belastet ud i al fremtid på grund af disse skændselsgerninger, sagde han

Børnene i gaden i Nürnberg, hvor jeg boede i min ferie, legede som børn gør det overalt i verden. Legen

hed røvere og soldater. En af drengene lå med en træpind i et hul i jorden.

Søjlegangene på paradepladsen i Nürnberg, som de nu tager sig ud. Det var her, hundredtusinder skreg sig hæse af begejstring ved synet af Hitler.

har ydermere haft et større mod end de fleste tyskere, idet han har sat sig ind i „fortidens“ historieskrivning. Han har virkelig studeret nazismen, nazismens forbrydelser — og nazismens „gode handlinger“. Han har også gjort sig den ulejlighed at sætte sig ind i demokratiet ved et tilbundsående studium.

Hvad han ikke vidste om England og Englands politiske „krumspring“ var ikke værd at vide, og også de skandinaviske lande havde han sat sig ind i med en vis sans for detaljen, så man måtte beundre det. Endelig bør nævnes, at han taler såvel fransk som engelsk perfekt.

„Jeg tier stille“

Jeg startede vor samtale med at beundre de gode autostradaer i Tyskland. — Det var vel egentlig Hitler, der byggede dem, sagde jeg spørgende.

— Du behøver ikke at lede efter noget godt, som Hitler gjorde, svarede han, for du vil næppe finde noget. All right, jeg erkender, at Hitler byggede autostradaerne, men det er min opfattelse, at han gjorde det for at bruge dem rent militært. De

Den gamle krematoriebygning med to brændeovne, som endnu står, som de blev fundet af de allierede.

satte ham i stand til at føre krig, så vi her i Tyskland hurtigt kunne flytte tropper fra den ene ende af landet til den anden.

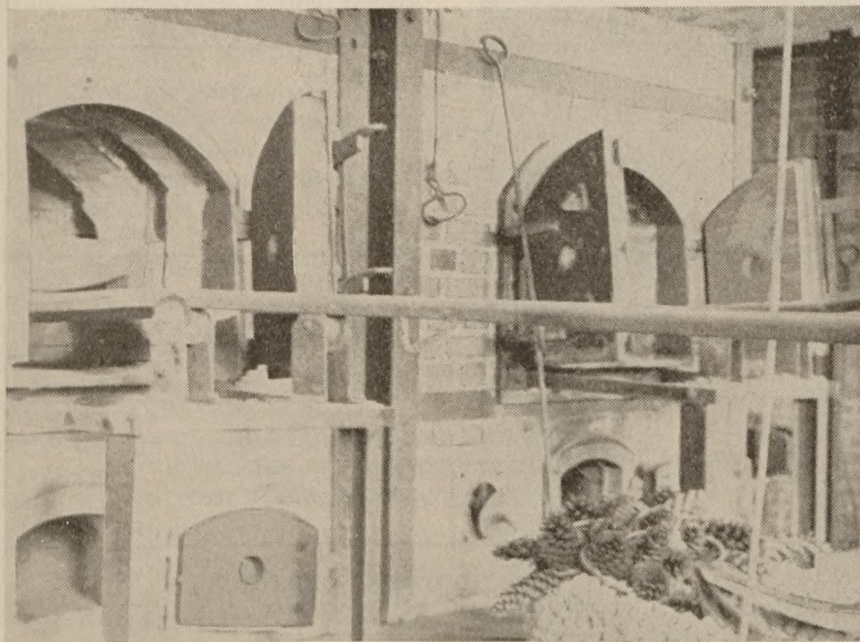
Lad mig straks fastslå, at Hitler var en alvorlig fejltagelse for vort land, og vi kan ikke som folk vaske vore hænder og sige, at vi kendte ikke noget til hans ugerninger.

Jeg var otte år, da Hitler mødte sit endeligt i bunkeren i Berlin. Jeg kan altså ikke have været medvirkende til hans handlinger, men alligevel er jeg med til at betale for dem. Jeg er belastet ud i al fremtid på grund af nazismens skændselsgerninger.

Jeg kommer ofte til udlandet, og jeg er ofte sammen med amerikanere, englændere og andre nationaliteter. Men så snart man begynder at snakke om demokrati og politik, må jeg tie stille. Det kan en tysker ikke tillade sig at snakke med om. Fordi jeg er tysker, må jeg tie. Jeg er arveligt belastet — på grund af nazismen og dens gerninger, og derfor må jeg holde mund, selv om jeg ofte kunne have lyst til at sige noget.

Jeg er demokrat — og demokratisk interesseret, hvis nogen er det, men jeg er også tysker — og som følge deraf belastet. Det er det kors, som vi unge tyskere må drage med os ud i al fremtid.

Det var os, der startede krigen og bragte Europa ud i et ragnarok uden lige. Det var os, der oprettede KZ-lejre og lod hundrede tusinder henrette på en uhørt beskidt måde, og det var også os, der tabte krigen.

Krematorieovnene i Dachau.

O. W. IVERTSEN

STATIONSVEJ 6 - HOLTE
TLF. HOLTE 141

**H. J. SIMONSEN & CO.
INTERNATIONAL SPEDITION**

ST. KONGENSGADE 63A
KØBENHAVN K.

**SINGER & CO.
SYMASKINE AKTS.
NJALSGADE 19
KØBENHAVN S.**

FABRIKEN BACKERTON
JENS P. DRESEN
TAGENSVEJ 147 - NV.

THOMAS B. THRIGE
KØBENHAVN A/S

O. PLANTENERS EFTE.
V. PEDERSEN & E. SCHMIDT
LYNGBYVEJ - HELLERUP

JÆGERSBORG ALLES MEJERI
JÆGERSBORG ALLE 30
CHARLOTTENLUND

**SKOVSHOVED
INSTALLATIONSFORRETNING**
Strandvej 271 - Charlottenlund

M. URICK
LINDEGARDSVEJ 53 - CHARL.

HERBERT MICHEL ^{A/S}
INGEBORGVEJ 21
CHARLOTTENLUND

FABRIKEN »BØJCO
VIBEHOLMSVEJ 17-19 GLOSTRUP

SPANGENBERG & MADSEN

ROLIGHEDSVEJ 9 - KØBENHAVN V.

ved **B. Mørch**
VESTERBROGADE 65 - KØBENHAVN V.
Værktøjsmaskiner

^{A/S} **BRDR. SIMONSGAARD**

JAGTVEJ 155 - KØBENHAVN N.

DÆKKO

PRESENING KOMPAGNI A/S
GLENTEVEJ 49 - 51
KØBENHAVN NV.

CHR. FORNÉ

STRANDVEJ 198
CHARLOTTENLUND

**BAGERI & KONDITORI
ARBEJDERNES FORBUND**
STØVNÆS ALLE 1 - KØBENHAVN NV.
TELF. 60 33 22

AUTOFON - TELEFONICO A/S
FREDERIKSSUNDSVEJ 60C
... KØBENHAVN NV - TELF. ÆGIR 1000

BONDE's BOGTRYK - OFFSET
HEJREVEJ 39 - KØBENHAVN NV.
TELEFON ÆGIR 6100 - 9700

„Jeg er medskyldig“

— Jo vist var jeg otte år dengang. Jeg fattede velsagtens knap nok, at der var krig. Jeg fattede i hvert fald ikke, hvad krig var. Jeg var næppe helt i stand til at forstå, hvorfor mor græd, når vi sad i beskyttelsesrum. Men alligevel er jeg medskyldig, fordi jeg er tysker. Nationen er skyldig, og vi kan af gode grunde ikke tillade os at snakke med, når de store diskuterer ting som demokrati.

Det er mine synspunkter givet kort og klart — og disse synspunkter er også grunden til, at jeg ikke ønsker at udtale mig om Tyskland i dag, om demokrati og meget mere. Og Gerhardt sagde videre:

— Men, kære ven, jeg vil meget gerne vise dig Nürnberg og tage dig med på en tur til Dachau. Også fordi jeg gerne selv vil sætte mig ind i disse ting.

Hitlers monumenter

— I Nürnberg står alle Hitlers monumenter endnu. De har ikke været rørt siden krigen og er vel derfor ved at forfalde. De første otte kilometer af vejen mod München og Dachau er opmarchpladsen til de store „parti“dage i Nürnberg. Nu fungerer denne opmarchplads som en storslået autostrada. Endnu bredere og flottere end autostradaer i Tyskland sædvanligvis er.

På selve parti-dags-pladsen tager de kæmpemæssige søjlegange sig næsten spøgelsesagtigt ud.

— Jeg tænker, sagde Gerhardt, at Hitler havde set Rom og de gamle mindesmærker der. Mon ikke det var hans tanke, at han ville rejse bygninger, arenaer og pladser, som var endnu mere storslået, end de gamle ruiner i Rom.

Man skal altid huske på, at Hitler så sig selv som verdens hersker. I hans sygelige hjerne har der sikkert spøgt noget i den retning, og derfor dør vi nu med de sørgelige rester af hans søjlegange.

— Burde de ikke fjernes?

— Jeg kunne tænke mig, at en og anden gammel nazist har godt af at se dem forfalde — langsomt. Man må jo ikke glemme, at Hitler ikke

var alene om at bygge nazi-herredømmet op. Han havde en stor del af folket bag sig. Derfor er det muligt, at det ikke skader, at søjlerne står endnu.

Da de skreg sig hæse

Inde midt på pladsen har en lokal fodboldklub fundet ud af at udnytte en lille del til fodboldbane. Faktisk kunne der opbygges alle tiders olympiske stadion på dette sted.

Det er med en egen følelse, man færdes her. Især ved aftenstide. Søjlerne giver det hele et spøgelsesagtigt udseende. Og endnu er man

ikke ældre, end man husker radioen fra Hitlers store dage — netop fra den tid, da han stod oppe på plattformen her foran disse søjler i Nürnberg. Det var her, hundrede tusinder af SS'ere og SA'ere tiljublede ham. Endnu kan man i sit indre øre høre ham skrike: — Parteigenossen!

Eller man kan høre for sig, når han hæst skreg ud over forsamlingen:

— Deutschland, sieg heil!

Og de hundrede tusinde vrædede tilbage: — Heil.

Gud være lovet, at kun ruinerne står tilbage.

En af mindestenene i Dachau. „Her hviler mange tusinde ukendte“.

<p>RESKA METAL INDUSTRI A/S HVIDEGAARD BIRKERØD</p>
<p>A/S FABRIKEN »PENDA« KONGEVEJEN 49-50 BIRKERØD - TLF. 81 07 93</p>
<p>CARL PETERSEN CYKLEHANDLER TVÆRVEJ - BIRKERØD</p>
<p>ERNST CHRISTENSEN BIRKERØD KONTANT- FORRETNING</p>
<p>AAGE PABST Isenkram - Porcelæn - Udstyr HOVEDGADEN 40 - BIRKERØD TLF. 81 00 40</p>
<p>BECH & GALL BIRKERØD TLF. 81 08 97</p>
<p>JOHS. PETERSEN SLAGTERMESTER BISTRUPVEJ - BIRKERØD</p>
<p>I. L. RASMUSSEN HOVEDGADEN 30 - BIRKERØD</p>
<p>G. VESTERGAARD KONGEVEEJN 100 BIRKERØD</p>
<p>HEDEHUSENE BRUGSFORENING TELEFON NR. 8</p>
<p>S. V. CLAUSEN LANDBRUGSMASKINER TLF. PRÆSTØ 380</p>
<p>HOLGER NICOLAISEN A/S MARIBO</p>
<p>S. P. JENSEN & CO. A/S KALUNDBORG</p>

<p>DEN DANSKE TRAADVAREFABRIK</p> <p>GLOSTRUP</p> <p>TELF. 96 24 40</p>
<p>DANSK ENGELSK LAKRITS FABRIK A/S GLOSTRUP</p>
<p>OSTEFABRIKEN „FIONA“ HEDEHUSENE TELEFON 265</p>
<p>BRDR. ANDERSEN ENTREPRENØRER HUMMELTOFTEVEJ 105 - VIRUM</p>
<p>KVETNY & SØNNERS STOLEFABRIK A/S TOFTEBAKKEN 4-8 - BIRKERØD TELF. *81 12 07</p>
<p>FA. KNUD HANSEN A/S BENGTASVEJ 11 HELLERUP</p>
<p>NORDISK TEGNEMASKINE INDUSTRI A/S BOMPORTEN 1 - GENTOFTE</p>
<p>AKTIESELSKABET DISKONTO OG LAANEBANKEN I MARIBO MARIBO BANK</p>
<p>HOLBEK JERNSTØBERI AKTIESELSKAB</p>
<p>A/S CARL RASMUSSEN ISENKRAM KALUNDBORG - TELF. 1000</p>

Det vil næppe heller være muligt at finde ret mange af de hundrede tusinde, der stod her og vrælede op mod „Der Führer“. De vil så givet lyve sig fra deres tilstedeværelse på dette sted.

På besøg i Dachau

Ad opmarchpladsen nåede vi autostradaen til München, og vi kørte, indtil der på et skilt ved autostradaen stod: *Dachau, ausfahrt!*

De mange barakker omkring paradepladsen ligger der endnu — og de er, om muligt, endnu mere fyldte med mennesker, end tilfældet har været nogen sinde. Det viste sig, at der her boede flygtninge.

Efter krigen måtte Tyskland, som bekendt, afgive store landområder til Polen, og 11 millioner mennesker blev flyttet mod vest — bort fra deres hjem. De blev forøvrigt erstattet af 4 millioner polakker, der flyttede ind i det tidligere tyske landområde. Det er stadig en del af disse 11 millioner, der har til huse i de gamle fangebarakker — omend det er en lille del af dem. De fleste af disse millioner er naturligvis spredt ud over hele Tyskland.

En lille del af Dachau er udlagt som museum og mindepark. Det er forøvrigt gjort meget smukt. Hegn og bevogtningstårne med skydeskår er delvis bevaret, så man kan forestille sig, hvordan det engang så ud.

Det lille krematorium er også bevaret. Dets to ovne står åbne — præcist som de blev fundet, da de allierede nåede lejren, og befrielsens time slog for fangerne i denne lejr. Endnu på dette tidspunkt stod røgen op af skorstenen. Nu må man nøjes med at fremkalde alt dette i erindringer, men når man ser krematoriet, hører der heller ikke ret megen fantasi til dette.

De mange henrettelser

Ovre i den anden bygning er der i dag museum. Også her er der brændeovne. Og museet fører den besøgende gennem aflusningsrum og gas-rum. En stor plakat forkynder dog, at dette gas-rum aldrig blev benyttet til aflivning af fanger, selv om det var hensigten, da det blev

bygget. Aflivningen foregik på et slot i nærheden, hvor kælderetagen var særdeles velegnet til gasning.

— Hvor mange fanger blev henrettet her, spurgte Gerhardt chefen for Dachaus opsyn i dag.

— Officielt 29.000, lød svaret.

— Og uofficielt, spurgte Gerhardt.

— Det rigtige tal har sikkert ligget mellem 60.000 og 80.000, lød svaret.

De vidste besked

— Hvordan kunne folk i landsbyen Dachau undgå at vide besked, spurgte Gerhardt derefter.

— Selvfølgelig vidste de, hvad der foregik, lød svaret, men de vil ikke være ved det nu bagefter. Kun købmanden og lægen har indrømmet, at de ikke kunne undgå at vide, hvad der gik for sig i fangelejren. På den anden side havde de naturligvis ikke mulighed for at gøre noget.

Lægen havde engang sendt en forespørgsel til Berlin om sundhedstilstanden i lejren, fordi han aldrig nogen sinde blev kaldt dertil, og han mente dog, at lejren sorterede under hans praksis. Han fik et svar om, at han skulle passe sine egne sager. Senere fik han også besøg af en højtstående officer, der spurgte:

— Nå, det er Dem, doktor, der så gerne vil se Dachau-lejren inde fra. Det kan De meget let komme til. De behøver blot at sende een forespørgsel mere. Men De skal næppe forvente, at De i så fald får verden udenfor at se igen.

Den eneste trøst

Gerhardt var adskillige timer om at gennemgå Dachaulejren. Hvert enkelt dokument læste han meget nøje igennem. Bagefter gik vi en tur rundt i mindeparken, hvor der på hvert enkelt sten stod, at her hviler resterne efter mange tusinde ukendte.

Det fremgik af oplysningerne i lejren, at danskerne og nordmændene var flyttet fra lejren, før de allierede nåede frem til den. På befrielsesdagen var der kun een dansk fange i lejren.

Længe gik vi tavs, da vi fra Dachau vandrede tilbage til parkeringspladsen, hvor bilen stod. Så sagde Gerhardt: — Jeg har kun een

trøst. Lagde du mærke til, at der var flest tyskere blandt de dræbte i Dachau?

— Det fremgik af de officielle tal, svarede jeg.

— Det synes jeg trods alt var en trøst, fortsatte Gerhardt. Så var der jo dog også tyskere, som var imod. (Uofficielt var der flest dræbte polakker).

Men belastet er vi — for tid og evighed! HANS FOSMARK.

Arbejdskonference i Landsforeningen Neuengamme

International drøftelse af rejsning af monument i Neuengamme.

Man har haft et travlt forår i den Internationale Neuengamme Komité, idet man har ført en række forhandlinger med Hamborg senat, og nu er man ved at være til vejs ende med planlægning og forhandling. Tilbage er den endelige afslutning af projektet, den økonomiske side af sagen og påbegyndelsen, så monumentet kan stå færdigt til indvielse på tyveårsdagen for vor befrielse fra kz Neuengamme.

Man havde løbende fået referater fra de forskellige møder, og det var derfor rigtigt, at man indkaldte til drøftelse af det videre arbejde, hvorfor man indkaldte til arbejdskonference i Admiral Gjeddes Gård den 22. og 23. juni.

Til stede var repræsentanter fra: Belgien, Frankrig, Norge, Polen, den Tyske Forbundsrepublik, Østrig og hovedbestyrelsen fra den danske amicale.

Erik Lammert bød de udenlandske gæster velkommen og udtrykte håbet om, at vi med denne konferences arbejde kunne give vore forhandlere fuldmagt til at gå tilbage og drøfte de afsluttende forhandlinger med Hamborg senat, således at arbejdet i Neuengamme kunne påbegyndes senest i foråret 1964.

Herefter fik Hans Schwarz ordet og meddelte dagsorden: 1. Velkomst og konstituering, 2. Beretning om monumentsagen, 3. Forslag og ideer fra de nationale amicaler og 4. Eventuelt.

Inden man gik over til selve forhandlingen fik præsidenten, fru Bouffieux ordet, hvor hun hilste kameraterne velkommen til København og meddelte, at Israel, Luxembourg,

HERNING HEDE- & DISCONTOBANK

AKTIESELSKAB

HERNING
PAPIRFORRETNING A/S

KNUD DAMGAARD A/S HERNING

Fuldfashioneret
dame & pige-undertøj

CHRISTENSENS
BOGTRYKKERI
POUL KRISTENSEN
HERNING

HERNING HANDELS- OG LANDBRUGSBANK

AKTIESELSKAB

DALGAARD
HERNING

HAMMERUM HERREDS
SPARE- OG LAANEKASSE

HERNING

DANSK-SVENSK STAAL
v/ ERIK V. PEDERSEN
BREDGADE 52
TLF. HERNING 2450

GENEGA-MØBLER
SKOLEGADE 7 - HERNING

HERNING KLÆDEFABRIK ^{A/S}

LUND & ERICHSEN
ELEKTRO INSTALLATION A/S
BREDGADE 49
HERNING

FOLKEBANKEN
FØR HERNING OG OMEGN

AKTIESELSKAB

N. C. JENSEN's EFTF.
J. ØST-JACOBSEN

MØLLER JENSEN
HERNING - TLF. 580

URMAGER & GULDSMED
BREDGADE 7 - HERNING

MIDTJYDSK BRØDFABRIK
v/ MARIUS IVERSEN - HERNING

Ungarn, Grækenland, Sverige og Holland havde givet tilslutning til mødet, og de ville gå ind for de vedtagelser, konferencen nåede frem til. Endelig havde man fået forbindelse med fangegrupper i Finland, USA og England, som ville støtte rejsningen af monumentet i Neuengamme.

Herefter kunne Hans Schwarz give ordet til formanden for monumentarbejdet, Dolidier, der i en fyldig beretning gav besked om de mange møder og skrivelser, der var udvekslet med Hamborg senat.

Særlig betydning havde mødet i Hamborg senat den 15.—16. januar, hvor man fik drøftet sagen med senatet og gik over til at tale om de praktiske problemer med de forskellige tekniske instanser. Efter den tid har man drøftet de ændringer, der er nødvendige på grund af det sumpede terræn omkring Neuengamme, og nye skitser og lignende er blevet gennemgået med senatets fagfolk, og vi står nu overfor drøftelsen af den økonomiske side af sagen, inden man undertegner aftalen med Hamborg senat om påbegyndelsen af monumentet, så det kan blive færdig til tyveårs dagen for befrielsen i maj 1945.

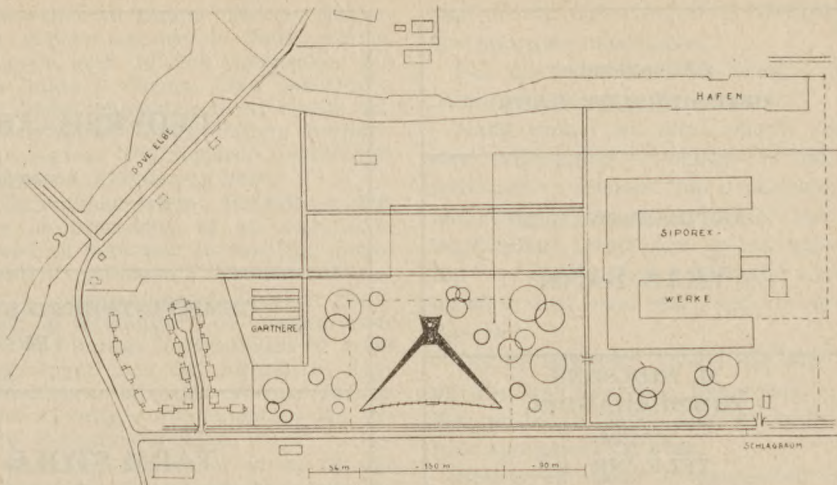
Man regner med støtte fra staden Hamborg.

Man regner med, at monumentet vil komme til at koste 1.951.000 nye francs, og der er givet tilsagn om, at senatet vil stille den sum til rådighed, som det koster at gøre undergrunden klar til monumentet, det vil sige ca. halvdelen af den projekterede sum. Endvidere har den franske stat stillet 200.000 francs til rådighed.

Det bliver herefter vor opgave at drøfte, hvorledes vi skal skaffe det resterende beløb, så vi ved vort møde med Hamborg senat kan fremlægge et økonomisk overslag, der viser, at opgaven bliver løst af de nationale amicaler og fangegrupper, som vil være med til at rejse dette mindesmærke for de 56.000 fanger, der omkom i kz Neuengamme.

Diskussionen tog sin begyndelse og mange havde ordet, men i kort uddrag kan nævnes:

Sverre Løberg, Norge, meddelte, at han kun kunne tale på egne vegne, da man ikke i Norge råder over en samlet modstands- og fangeorganisation. Han ville dog gå ind for forslaget og var af den opfattelse, at man i Danmark og Norge måtte kunne skaffe ret store beløb, fordi man gennem Bernadottes redningsaktion var kommet ud af det Tredje Rige inden ragnarokken rigtig satte ind, og han ville rette henvendelse til sin regering, hvorfor han mente, at et beløb på 100.000, 200.000, måske 300.000 kr., kunne skaffes fra norsk side, og han sluttede med at spørge,

Tegningen viser placeringen af mindesmærket ved Heerweg på grunden mellem SS-boligerne og Klinkerwerk (i dag Siporex) — til venstre fører vejen til Altgammen, og går man nogle skridt til højre, ville det være forbi gartneriet, Jastram, SS-lejren og Block 1, 2, 3 og 4.

hvad man kunne gøre fra dansk side, da man her også havde gode muligheder.

Grome Nielsen fik ordet og forklarede, at vi ikke havde drøftet summen, men vi var af den opfattelse, at der kunne skaffes penge til monumentet, og selv om vi ikke havde de muligheder, som Sverre Løberg nævnte, ville vi stille efter et beløb på 150.000 kr.

Sergius Jaskiewicz, Polen, forklarede, at han inden konferencen havde talt med ZBOWID, der repræsenterer alle fanger i Polen, som havde givet udtryk for, at man i lighed med lignende indsamlinger til monumenter og mindelejrre ville kunne yde 2 millioner zloty (ca. 250.000 kr.), hvad enten det blev i penge eller måske materialer til monumentets opførelse.

Fra belgisk side nævnte man ikke noget beløb, men man ville være med, og det skulle nok blive en god hjælp til arbejdet.

Hans Schwarz gav en kort redegørelse over, hvad man kunne forvente fra Holland, Østrig, Luxembourg og en række andre lande, han havde været i forbindelse med inden konferencen.

Stor interesse for effekterne fra Neuengamme.

Herefter aflagde Hans Schwarz beretning om sekretariatets arbejde. Man tager alle de opgaver, man kan overkomme, men man mangler arbejdskraft, og derfor kunne man måske nok kritisere hans beretning, hvis man havde andre emner, man mente havde været vigtigere at løse.

Der havde været en større brevveksling med Bremen senat, da man gerne ville have rejst et mindesmær-

ke, hvor udekommandoen Bremen-Blumenthal havde været, men Bremen var af den opfattelse, at man havde gjort sin pligt, idet man havde rejst et mindesmærke for nazismens ofre, og desuden var den grund, hvor lejren havde ligget, omskabt til noget andet.

Angående fundne effekter fra Neuengamme havde man fået et usandsynligt stort antal forespørgsler, man havde i denne sag alene besvaret ca. 2400 breve.

Endelig forelagde Hans Schwarz to indkomne forslag, nemlig en protest mod SS-stævnet i Hameln og en protest mod firmaet Oetker, der vil bygge en luksurliner og give den navnet „Cap Arkona“.

Man var enige om at protestere mod SS-stævnet i Hameln, men med hensyn til „Cap Arkona“ kunne man ikke blive enige, idet tyskerne og polakkerne ville protestere på det kraftigste ved at henvende sig til Oetker, men også ved at skaffe læserbreve til aviserne i Hamborg fra alle lande og ad den vej skabe en mening mod at give skibet dette navn.

Fra dansk side var man enige om at skrive til Oetker for at få opsat en mindeplade på det nye skib, hvad der er maritim skik for, og man ville på den måde kunne hædre de 7.000 kz-fanger, der gik ned i Neustädterbugten i maj 1945. Endvidere ville man foreslå, at den internationale komité overtog fadderskabet for skibet.

Endelig var der en kompromisløsning, men enighed kunne ikke opnås, og man afsluttede diskussionen til videre drøftelse i de nationale amicaler, så man på næste møde kan tage en beslutning. Desuden nedsatte man en historisk kommission for at lette ar-

Aktieselskabet
BRØNDERSLEV BANK

AKTIESELSKABET
VRAA BANK

M. NIELSENS
TØMMERHANDEL
TARM
TELF. NR. 1

SILKEBORG
HUSHOLDNINGSSKOLE

CHR. JESPERSEN
HJØRRING

P. CHR. BLÆSILD
INGENIØR
ØSTBIRK

PETER JENSEN
TØMRER- & SNEDKERMESTER
HANS TAUSSENSVEJ 9 - VIBY J.

HØRNING KRO
HØRNING

HØRNING TRÆLASTHANDEL
AKTIESELSKAB

NICOLAI OUTZEN
CHRISTIANSFELD

PEDER J. MØLLER
MANUFAKTUR
TØRRING

PEDERSHAAB MASKINFABRIK $\frac{A}{S}$

BRØNDERSLEV

CEMENTSTØBERIERNES REDSKABSFORSYNING
BRØNDERSLEV

TARM STOLE- OG MØBELFABRIK

I/S SØNDERMARKS MØBELFABRIK

SKJERNVEJ 12 - TARM - Telf. 168

SPAREKASSEN

FOR HJØRRING BY OG OMEGN

SALON HENNA

Grethe Jensen
DAMEFRISØR

BRINCK SEIDELINSGADE 7 - HJØRRING - TLF. 506

Medlem af Syndicat de la Haute coiffure Française

HJØRRING JERN- OG STAALFORRETNING $\frac{A}{S}$

AKTIESELSKABET

HJØRRING DISKONTOBANK

HORSENS FOLKEBLAD

BYENS OG EGNENS BLAD
Oplag over 18.000

HOTEL KRAGELUND

HØJBJERG - TELF. 70900 - ÅRHUS

BARRIT ANDELSMEJERI

bejdet for sekretæren, idet han hidtil har måttet fremskaffe materialer fra arkiver og samlinger.

Mødet vedtog følgende resolutioner:

Vor generations historie og ungdommen i dag.

Den internationale Neuengamme-konference må konstatere, at Hitler-tidens, modstandsbevægelsens og kz-lejrenes historie kun i ret ringe omfang indgår i skolernes historieundervisning og derfor i det væsentlige er nutidens ungdom ubekendt. Dette betyder, at organisationer, som i Hitler-tiden ser en storhedstid, får muligheder for at vinde en del af sine unge for sine formål.

Det er derfor af største vigtighed, at der i alle skoler gives saglig oplysning gennem undervisning om de historiske kendsgerninger vedrørende nationalsocialismen, fascismen og frem for alt om de enkelte folks modstand mod undertrykkelsen. Vi skal derfor opfordre alle foreninger af tidligere fanger til at rette henvendelse til regeringerne i deres respektive lande om denne vigtige sag.

Navnlig må de unge lære at forstå årsagerne, det vil sige den udvikling, der førte til undertrykkelse af hele folkeslag, masseudryddelse af mennesker og krigens hærgen i hele Europa, men som også førte til de undertrykte folks rejsning mod undertrykkerne.

Det pædagogiske mål må være at skabe en atmosfære af fredelig indbyrdes forståelse mellem folkene.

Foreninger af tidligere fanger og modstandsfolk bør søge kontakt med skoler og ungdomsorganisationer for at opnå de unges støtte og medvirken for eksempel på frihedskampens højtidsdage og ved lokale mindehøjtideligheder.

I tyve-året for Europas befrielse fra nazismen vil man samle unge fra alle lande til stævne ved Neuengamme. Ved skabelsen og indvielsen af mindesmærket på dette sted er det formålet at give ungdommen vort budskab om nazismen og fascismen, så at den må drage lære af vore erfaringer og forstå rækkevidden af det løfte, der blev aflagt i alle koncentrationslejre i foråret 1945: Aldrig igen!

Protest mod tidligere SS-mænds stævne i Hameln.

SS-mænd fra alle Vesteuropas lande har planlagt en sammenkomst, der skal afholdes i Hameln i den Tyske Forbundsrepublik i september dette år.

Den internationale Neuengamme-komité, som har været samlet til møde i København 22.—23. juni 1963, repræsenterer overlevende fanger og

pårørende til fanger fra den tidligere koncentrationslejr Neuengamme, hvortil over 100.000 mennesker fra 28 lande i Europa blev deporteret. Vi finder anledning til at minde om, at SS-mænd under Hitlers barbariske regime tilintetgjorde i millionvis af mænd, kvinder og børn.

Sammenkomsten i Hameln er derfor en krænkelse af alt menneskeværd og betegner en fare for demokratiet og freden i verden.

Vi anmoder vore tilsluttede komiteer og foreninger i de enkelte lande om at foretage henvendelser til deres regeringer med det formål, at søge afholdelsen af dette stævne forhindret af rette vedkommende i den Tyske Forbundsrepublik.

Samtidig henvender vi os til alle overlevende fanger fra kz-lejrene og deres familier, til alle pårørende til de omkomne og myrdede, alle demokratiske organisationer, alle unge, alle, hvem demokratiets og fredens sag ligger på sinde, om at give udtryk for deres protest mod SS-stævnet i Hameln og afholdelse af den slags sammenkomster i det hele taget.

Den internationale Neuengamme-komité.

BØGER

J. Krishnamurti: „Den eneste Frihed“, med forord af Aldous Huxley. (Borgens Forlag, 283 sider, oversat fra engelsk af Erik Stinus).

Den, der giver sig i lag med ovennævnte bog i håb om at få serveret en færdig moral for sit liv, vil blive skuffet. — Bogen er en åndfuld og livserfaren mands betragtninger over livets mangfoldigheder, men på en ejendommelig negativ måde: det er ikke det, ej heller det, men hvad „det“ i virkeligheden er, bliver svært at forklare — det kan næsten kun gengives som citater i de enkelte tilfælde.

Med fuld ret peger forfatteren på den fejl, vi alle så ofte begår: at forveksle ordene (symbolerne) for det, der omgiver os, med selve virkeligheden. Derved kan opstå fanatisme, når f. eks. religiøse forveksler dogmerne med virkeligheden, eller når den politisk troende forveksler sine dogmer med virkeligheden, anser

dem for at være selve de værdier, der opbygger samfundet.

Det store problem i tilværelsen er mennesket, hævder Krishnamurti.

Hans tanker er ikke udtryk for stor originalitet — mange af hans påstande er fremsat før, i sammenhængende systemer, og derfor mere umiddelbart forståelige og „anvendelige“ — men systemer forkaster han, og så er man som læser ved at være lige vidt.

Det er Sokrates' „Kend dig selv!“ og dog ikke Sokrates. Betegnende er det, at bogen ender med et kapitel med spørgsmål og svar.

Spørgeren retter et spørgsmål til Krishnamurti, som svarer, men derved bliver det, ikke som hos Sokrates udvikler det sig til samtale, hvor spørgeren ægges af modspørgsmål til at tænke selv og føres til at indse konsekvenserne af sin egen ufuldkomne tænkning.

Det er vel en smagssag, om bogen trods de mange fine anbefalinger og Huxleys's begejstrede forord egentlig giver så meget.

Sofa- eller hængekøjelektur er den i hvert fald ikke for læsere uden en vis „filosofisk“ træning og en ærlig trang til omvurdering af det hævdundne.

ERIK SONNE.

Dagbogsblade

21/5.

Anklages for meddelagtighed i mord på 10.000 i de besatte områder i Sovjetunionen.

Tre tidligere nazistiske officerer blev i dag stillet for retten i Freiburg, sigtet for delagtighed i masse mord under krigen på mindst 10.000 jødiske og ikke-jødiske sovjetiske statsborgere i de besatte områder af Sovjetunionen.

Disse massakrer blev begået i 1941 af den tyske værnemagts politibataljon nr. 322. De fandt sted i nærheden af Bialystok, Minsk og Moghilev.

De tre anklagede er Josef Uhl, 54 år, Gerhard Riebel, 49, og Heinz-Gerd Hülsemann, 44. Da han blev anholdt i 1960, var Uhl personalechef for politiet i Baden.

11/6

KZ-kommandanten Dusenschön slipper, fordi han ikke slog ihjel

Femte straffesenat ved forbundsdomstolen har forkastet anklagemyndighedens indtakning af den hamburgske nævningedomstols frifindelse af den tidligere kom-

**SVENDBORG
FINGARVERI**

v/ SVEND WEIMANN

NY MISSIONS HOTEL
OLDENBORGGADE 4
FREDERICIA

F. T.
FAABORG

**AKTIESELSKABET
SAMSØ BANK**

IMPORTØREN
TRANEBJERG - SAMSØ
TELF. 13

NØRBJERGS EFTF.
v/ G. VINTHER
TRANEBJERG - SAMSØ

**MAGASIN
HENRY NIELSEN**
TRANEBJERG - SAMSØ

SAMSØ ANDELSSLAGTERI

L. RASMUSSEN
KØBMAND
BALLEN - SAMSØ

C. HANSEN
FLINCHS HOTEL
TRANEBJERG - SAMSØ

**AKTIESELSKABET
PAASCH & SILKEBORG**
MASKINFABRIKKER
MEJERIMASKINER

HORSENS

SILKEBORG

1/8 BAAGØE & RIBER
SVENDBORG

HOLBECKS FAJANCE FORRETNING
AKTIESELSKAB
ODENSE

J. HANSEN & SØN
VOGNMAND
HENRIETTES LYST - ODENSE

AMERICAN TOBACCO COMPANY
AKTIESELSKAB
ODENSE

**AKTIESELSKABET
AXEL MEYER & CO ODENSE**

SAMSØ SPARE- OG LAANEKASSE
TRANEBJERG

PLOVFABRIKKEN SKJOLD A/S
LIND PR. HERNING

JYDSK GRUNDEJER-KREDITFORENING
HERNING

1/8 KOLMAN & BOLET
BREDGADE 6 - HERNING
TELEFON 1881

C. MELDGARD ANDERSEN
MINDEGADE 20 - HERNING

mandant for koncentrationslejren i Fuhlsbüttel ved Hamborg.

I forbundsdomstolens kendelse, der afsagdes efter et lukket retsmøde, siges der, at der ikke kan være tvivl om, at Dusen-schön har gjort sig skyldig i alvorlige forbrydelser såsom mishandling og le-gemsbeskadigelse. Men anklager af den-ne art er forældede . . .

Dusen-schön var, som tidligere omtalt, i særdeleshed anklaget for ved mishand-linger og trusler at have drevet den jø-diske redaktør dr. Fritz Solmitz fra Ly-bæk i døden, efter at dr. Solmitz i sep-tember 1933 var blevet indleveret i kon-centrationslejren.

16/6.

Vesttyske historiebøger uden ét ord om kz-lejre.

„Utvivlsomt bliver Det tredje Riges dik-tatur og gerninger forfalsket i vesttyske historiebøger til skolebrug. Således ig-noreres seks millioner jøders udslettelse, idet antallet vurderes til én million.“

En norsk lærer fremsætter denne ud-talelse i en forsideartikel i Osloavisen „Dagbladet“ og beretter, at han er i be-siddelse af tre udgaver af den vesttyske historie-lærebog „Deutsche Geschichte von 1914 bis zur Gegenwart“, som anvendes i stor udstrækning i grundskolen.

„Den tyske historie fra 1914 og frem-efter fylder i udgaven fra 1949 71 sider, i udgaven fra 1952 kun 43 sider og i ud-gaven fra 1958 34 sider“, skriver lærer Björn Holm-Hansen og nævner nogle eks-empler på udeladelser og nedvurderinger:

Jødeprogramerne: 1949-udgaven tre si-der, 1958-udgaven 14 linier.

Rigsdagsbranden: 1949-udgaven 2½ si-de, 1952-udgaven en halv side og i 1958-udgaven ikke ét ord.

Koncentrationslejrene: 1949-udgaven 5 sider, 1958-udgaven ikke ét ord.

Religionsforfølgelserne: 1949-udgaven to sider, 1952-udgaven 4½ linie.

Antifascistisk modstandsbevægelse: 1949-udgaven otte sider, 1952-udgaven seks sider, 1958-udgaven intet.

27/6.

Fængslingskendelsen mod Fellenz er blevet forlænget.

Han sidder stadig i undersøgelses-arrest i Flensborg. — „Vanskelig forundersøgelse“, siger overstats-advokaten.

For et par dage siden har straffesena-tet ved overlandsretten i Slesvig forlæn- get fængslingskendelsen over købmand Martin Fellenz fra Slesvig, der herefter forbliver i undersøgelsesarresten i Flens-borg. Overstatsadvokat Glander oplyser herom over for „Flensborg Avis“, at det på indeværende tidspunkt ikke kan siges, hvornår Fellenz-sag nr. 2 kommer til be-handling ved domstolen. Fra straffesena-tets side er det blevet bekræftet, at der foreligger tilstrækkelig grund til at anta-ges skyld fra Fellenz' side, ligesom man anser det for sandsynligt, at han ville for-søge at flygte, hvis han kom på fri fod.

Studiestipendier til Sverige

Den svenske Femte Maj-Fonden i Göteborg, som er oprettet af den „Kommitté för hjälp till danska flyktingar i västra Sverige“, som virkede i de sidste krigsår, vil i slut-ningen af 1963 foretage sin årlige uddeling af stipendier, der skal an-vendes i løbet af 1964.

Stipendier uddeles for at støtte unge danskes studier eller uddannel-se under kortere ophold i Sverige, og hensigten er at søge fremmet kend-skabet til svensk kultur samt svensk samfunds- og næringsliv. Øverste al-dersgrænse for at komme i betragt-ning ligger omkring 35 år.

Ansøgning om at komme i betragt-ning ved stipendieuddelingen sendes til Styrelsen för Femte Maj-Fonden, c/o Kgl. dansk Generalkonsulat, Gö-teborg, Sverige, Ansøgningsfristen udløber 1. oktober 1963.

Ansøgningerne skal indeholde op-lysninger om ansøgerens bopæl, al-der, beskæftigelse, tidligere uddan-nelse, de påtænkte Sverigesstudiers art og varighed, det ønskede stipen-diebeløbs størrelse samt eventuelle anbefalinger.

Den danske forening Norden, Mal-møgade 3, København Ø., giver næ-rmere oplysninger.

Fondens styrelse træffer beslutning om uddelingen af stipendierne i slut-ningen af året.

Var skuffet og emigrerede

Den dansk-amerikanske farmer H. C. Faith Jørgensen, Walverley, Texas, USA, er død, 58 år gl. Faith

Jørgensen havde tidligere en ejen-dom ved Grejsdal landevej i Vejle. Under besættelsen var han meget ak-tiv modstandsmand og var blandt de ledende, dengang modstandsbevægel-sen i Jylland blev bygget op som or-ganisation.

Han blev arresteret og kom med juletransporten 20. december 1944 til Neuengamme og i januar med ud-kommandoet til Fuchslager, Dalum. Umiddelbart efter befrielsen realise-rede Faith Jørgensen sine interesser i Danmark og rejste til Canada og kort efter til De forenede Stater, hvor han købte farmen i Texas.

I de senere år fik Faith Jørgensen atter kontakt med flere af sine gam-le kammerater fra Dalum-lejren og gav udtryk for, at han forlod Dan-mark i sin tid, fordi han var skuffet over udviklingen herhjemme. Gamle fangekammerater og de mange ven-ner fra modstandskampen vil mindes H. C. Faith Jørgensen som en rank, retlinet og fåmælt personlighed.

O. r.

★

Jens Krogh Jensen er i en alder af 69 år død på De gamles Hjem i København af en blodprop.

Han blev under besættelsen depor-teret til Porta Westphalica.

★

Viktor Jensen, skolebetjent i Ran-ders, er død godt 50 år gammel. Han sad i lang tid i k-z-lejren Sachsen-hausen. Han var en fremtrædende mand indenfor Socialdemokratiet. Han var formand for den stedlige vælgerforening, hvilket gav ham et nært forhold til den nuværende stats-minister. Viktor Jensen var også medlem af sit partis hovedstyrelse.

Varmhjertethed og storsind

Norsk initiativ skabte ved Oslo-fjord rekreationshjem for modstandskampens folk

Norge har et rekreationshjem for folk fra okkupationsårenes kamp.

Det har man ikke i Danmark. Her har man foretrukket at hjælpe gen-nem rekreation mange forskellige steder.

Men Norge har Solhögda. Man kommer dertil ved at tage skibet fra Danmark til Oslo, og der går jo nu både fra flere byer. Fra Oslo kører man syd på ad landevejen efter den svensk-norske grænse.

Ved vejviseren 35 km syd for Oslo drejer man af mod Drøbak ved Oslo-

fjorden, kører ad ujævne veje, om-givet af nåle- og løvtræer, og er ef-ter kort tids kørsel ved rekreati-ons-hjemmet Solhögda.

Ud mod gårdspladsen fremtræder hjemmet som en firdelt trappeformet bygning med godt 300 kvadratmeter bebygget areal, en del i eet plans byggeri, en del i 2-plans.

Pladsen er gruslagt, og herfra kommer man til entreens vindfang og når gennem store døre ind i hall'en.

Felterne ved dørens begge sider er

AKTIESELSKABET

R Y Ø

NYTORV 14 - AALBORG

I/S SØLV OG GULDSMED

N. J. ØRSNÆS

ALGADE 67 - AALBORG

TLF. 20832

AALBORG

KAFFE- & THEHANDEL A/S

FR. BRORSEN

K. KJELDGAARD

AKTIESELSKAB

AALBORG

P. C. PETERSEN A/S

VESTERAAGADE 27

AALBORG

SPARE- OG LAANEKASSEN

I MARSTAL

A/S H. C. CHRISTENSENS

STAALSKIBSVÆRFT

MARSTAL

I. P. JENSEN & CO.

AALBORG

AALBORG STIFTSTIDENDE

AALBORG LITOGRAFISKE ANSTALT

AAGE CHRISTENSEN

SPEDITION

AALBORG

N. K. STRØYBERG & CO.s EFTF.

AALBORG

TOLDSTRUPS KJOLEFABRIK

HØRNING

VEJLE AMTS FOLKEBLAD

M. E. HOVMAND-HANSEN

KNUTHENLUND - STOKKEMARKE

SKOTTERUP KAROSSERIFABRIK

H. OLSEN & M. ANDERSEN

Pejsestuen på Solhögda er hygge og skønhed.

udfyldt med mat sandblæst glaskunst med motiver fra Norges kultur- og folkeliv.

Venstre side af hall'en opfyldes næsten helt af et kæmpelærred i abstrakt stil. Det er malet allerede for 40 år siden af den norske maler Thorvald Hellesen, der på dette tidspunkt arbejdede i Paris.

Maleriet er stærkt og levende og i pagt med tiden i dag.

Bagvæggen af hall'en er opfyldt af glasføre, der vender ind mod husets svalegang mod Oslo-fjord. Til højre fører en trappe op til pejsestuen og en anden ned til spisestuen.

Særpræget kunstnerisk udsmykning

Ved indgangen til spisestuen hænger Thorvald Davids akvarel af en kz-fange med et magert og forpint ansigt bag pigtråd — men blikket er fuldt af sejrsvorvisning.

Fra spisestuen har man en ganske god udsigt til Oslo-fjorden. Lysekroerne er i svensk Oreforss-stil, og endevæggen udfyldes af 2 store arbejder af Dagfinn Werenskiold, kunstneren, der har smykket sidepartierne ved opkørselen til Oslo Rådhus.

Hans ene motiv er her krigen, der viser sig i 2 forældres flugt med de-

res lille barn — og sejren, symboliseret i en skøn ung pige, der står op af graven, omgivet af farveskønne blomster.

I spisestuen er der god plads til 24 gæster, og på terrassen udenfor er der farvestrålende stole til afslapning efter måltiderne.

Husets mest charmerende lokale er pejsestuen, der ligger lige ovenover spisestuen. Alene udsigten er en drøm. Mellem toppene af graner, fyr og birketræer ser man ned mod Oslo fjord, hvor skibe og dampere på alle døgnets timer skaber afveksling i udsigten.

Snart er det rutedampere, der står ind eller ud af havnen, snart Atlanterhavsbådene, snart slæbedampere, snart lystbåde, stærkt distanceret af de lynhurtige speed-både. — Og så udsigtens baggrund: Den anden side af Oslo-fjordens bred, der hæver sig stejlt med skovklædte fjeldskråninger.

I sig selv er der lunt og rart i pejsestuen. Der er dobbeltvinduer, og der er bygget så omhyggeligt, at der er lunt her, selv når blæsten tuder udenfor.

Pejsestenen danner en akse i stuen, og når der er tændt op i den, hygger alle sig omkring det knitrende pejsebål.

Den øvrige del af bygningerne rummer værelserne, der alle har varmt og koldt vand. Der er både enkelt- og dobbeltværelser.

Norske møbler og danske gardiner

Møbleringen er holdt i ren fyr, en stil, der jo også er ved at blive moderne i Danmark.

Gardinerne er håndvævede, idet Als Husholdningsskoles forstanderinde, Johanne Hansen, lod sine elever væve gardiner og en del møbelbetrækker til brug på Solhögda. Johanne Hansen har jo selv siddet som fange i kvinde-kz-lejren Ravensbrück. Det var hende kært at få de unge til at hjælpe med til at rejse dette monument for norsk modstand mod de tyske okkuperanter.

Rundt omkring er der skønne kunstværker, således skulpturer af Finn Eriksen, Odd Hilt og Arne Grindalen og malerier af Crix Dahl, Bjarne Riise og Steen Johnsen. Og i køkkenet har maleren Henrik Sørensens, vel den største maler i Norge gennem mange år, foretaget udsmykningen.

Ideen med hjem fra Ravensbrück

Solhögda er rejst af en komite, og flere norske fangeforeninger har ydet støtte, men den, der er kommet

med ideen og siden 1945 utrætteligt har arbejdet for skabelsen af dette norske rekreativshjem, er professorinde Sylvia Salvesen — eller som en postfunktionær fra Oslo sagde det til mig en dag: Vi siger blot Sylvia.

Sylvia blev arresteret af naziokkupanterne i 1942. Hun sad et år på Grini og 2 i koncentrationslejren Ravensbrück nord for Berlin.

Efter hjemkomsten virkede Sylvia med entusiasme i erstatningssagen, der jo gennemførtes som den første af alle, men hendes egentlige hjertebarn var Solhögda.

Selv gav Sylvia grunden. Hun udpegede på sin gård Ekeberggård ved Oslo-fjorden det køneste sted.

Den 12. juni 1960 var komiteen — eller Sylvia — nået så vidt, at Solhögda kunne indvies, og hjemmet står der i dag som et smukt udtryk for varmhjertethed og storsind.

For Solhögda spørger ikke efter nationalitet.

Kvinderne kom fra Lidice

Norske og danske sætter her hinanden stævne, men også andre kan komme her. 10 kvinder har været her i tre uger fra den tjekiske martyrbym Lidice, byen, hvor nazisterne myrdede alle mænd, men sparede nogle få kvinder og børn. Kvinderne sendtes i kz-lejr. 6 spædbørn døde på børnehjem i Prag, 88 andre blev myrdet uden nåde, da de ikke fandtes værdige til at blive germaniserede, mens 9 efter måling af hovedskal, på grund af øjenfarve og det blanke hår af Hitlers raceekspert blev fundet værdige til optagelse i den germanske race.

Et af de overlevende børn var på Solhögda sammen med andre overlevende.

Et godt hvilested

Men mange andre har her fundet hvile for krop og sjæl i et hjem, hvor megen skønhed er samlet, hvor der råder fred og harmoni, og hvor naturen fuldender mulighederne for hos hjemmets gæster at give gode og sunde oplevelser.

I starten var det meningen, at alle kvinder fra modstandskampen frit kunne komme og være der en passende tid — ca. 3 uger. De skulle blot selv lave deres mad og sørge for rengøringen.

Fra i år er man gået over til en anden ordning, således at modstandsfolk kan have deres familie med. Dog må børnene være fyldt 16 år.

Man får så fuld forplejning og betaler til gengæld 15 kr. for hver pr. døgn.

JOHS. FOSMARK.

Solhögda ved Oslofjord, rekreativshjemmet for tidligere fanger og modstandsfolk.